



**VIII LIETUVOS MOKINIŲ ETNINĖS KULTŪROS OLIMPIADA
REGIONINIS ETAPAS**

**ETNOKULTŪRINIO PAŽINIMO TESTAS
TEMA „KALENDORINIAI PAPROČIAI IR LIAUDIES KŪRYBA“**

Amžiaus grupė: 5–7 kl.

60 taškų

Laikas užduotims atlikti

45 min.

1. Apie šią dieną sakoma: „Diena pailgėjo per gaidžio žingsnį“. Tai senolių stebėjimu pagrįstas posakis, simbolizuojantis, jog nuo žiemos saulėgrįžos praėjus beveik dviem savaitėms, Saulė danguje išbūna apie 15 min. ilgiau. Šią dieną baigiasi Kalėdų šventinis laikotarpis. Apie kokią dieną kalbama? Pažymėkite teisingą atsakymą:

- Apie Pusiaužiemį
- Apie Trijų Karalių šventę
- Apie Naujųjų metų dieną

1 taškas

Vertinimas

2. Sausio 25-oji – tai savotiškas perėjimo iš žiemos į pavasarį lūžio taškas, gamtos atbudimo pradžia (diena tuomet pailgėja 1 valanda palyginti su saulėgrįža). Šią dieną nuo senų laikų buvo pranašaujama, kokia bus kita žiemos pusė, ar pavasaris bus ankstyvas. Tuo tikslu reikia stebėti, kaip elgiasi vienas miško žvėrelis.



2.1. Apie kokį žvėrelį kalbama? Atsakymas: _____ Apie barsuką

2.2. Kaip vadinama ši diena? Pažymėkite teisingą atsakymą:

- Žiemos saulėgrįža
- Pusiaužiemis
- Pusiaugavėnis

2.3. Koks žvėrelio elgesys pranašaudavo šiltą likusią žiemos pusę ir ankstyvą pavasarį? Pažymėkite teisingą atsakymą:

- Jei išlindęs iš savo urvo ir pamatęs savo šešėlį išsigąsta, lenda atgal į guolį, apsiverčia ant kito šono ir užmiega
- Jei išlindęs iš savo urvo pavaikšto ir pripėduoja

3 taškai

Vertinimas

3. Kokia šventė visada švenčiama antradienį, likus 47 dienoms iki Velykų?

Atsakymas: _____ Užgavėnės

1 taškas

Vertinimas

4. Kokių kalendorinių švenčių ar laikotarpių metu galima sutikti šiuos persirengėlius:



Nr.1



Nr. 2



Nr. 3

Nr. 1 _____ Užgavėnių

Nr. 2 _____ Kalėdų

Nr. 3 _____ Trijų Karalių

3 taškai

Vertinimas

5. Nuotraukose – patiekalai, būdingi žiemos pabaigos ir pavasario šventėms. Įrašykite į lentelę, kokie patiekalai būdingi *Velykoms*, *Užgavėnėms*, *Sekminėms* (ir *Jurginėms*), *Kūčioms*, *Kaziuko mugei*:

Velykoms	Sekminėms, Jurginėms	Kūčioms
Užgavėnėms	Kaziuko mugė	Užgavėnėms, Kalėdoms

6 taškai

Vertinimas

6. Kuo turėjo pasižymėti Užgavėnių patiekalai? Pažymėkite du teisingus atsakymus:

- Turėjo būti riebus, sotūs
- Turėjo būti gaminami tik iš kruopų
- Turėjo būti kuo daugiau mėsinių patiekalų
- Turėjo būti su kanapėmis

2 taškai

Vertinimas

7. Kiek kartų pagal tradicijas Užgavėnių dieną turėtų būti valgoma? Pažymėkite teisingą atsakymą:

- 3–4 kartus
- 5–7 kartus
- 9–12 kartų

1 taškas

Vertinimas

8. Pažiūrėkite į nuotrauką.



8.1. Kokį Užgavėnių paprotį matote nuotraukoje?

Atsakymas: _____ Morės deginimą

8.2. Paaiškinkite šio papročio prasmę:

Baigiasi žiema, sudeginamos žiemos negandos ir pan.

2 taškai

Vertinimas

9. Nuo seno šią dieną buvo švenčiama gyvulių globėjo Ganiklio ir žalumos dievo Jorio (*jorėti* – reiškia augti, plisti, žaliuoti) garbinimo šventė. Šios šventės, į Lietuvą atėjus krikščionybei, sutapatintos su vieno šventojo vardo diena. Nuotraukose – šios šventės akimirkos. Kokia tai šventė?



Atsakymas: _____ Jurginės

1 taškas

Vertinimas

10. Perskaitykite dainų tekstus. Kurioms pavasario šventėms jos priklauso?

<i>Oi ta ta, kupole graži, Dai kur tu buvai, oi ta ta. Oi ta ta, laukely buvau Rugių daboti, oi ta ta Oi ta ta, dai ko rugeliai Užvis gražesni, oi ta ta Oi ta ta, Jono rugeliai Užvis gražesni, oi ta ta</i>	<i>Jurgi Jurgi, Jurgelaiti, Jurgi Jurgi, Jurgelait. Kam tu kerti užuolaitį, Kam tu kerti užuolai(tį)? Kertu kertu užuolalį, Kertu kertu užuolal'. Pasdarysiu sau krėsralį, Pasdarysiu sau krėsral'.</i>	<i>Vai olio olio, Vati volia valio olia, Motiejus molio! Vati volia valio olia, Pilvas aksomo! Jezavickų spirgučiai, Vai olio olio olio! Valio olia!</i>
Joninėms (Rasoms, Kupolėms)	Jurginėms (Jorei)	Sekminėms

3 taškai

Vertinimas

11. Velykinio laikotarpio ciklas trunka (pažymėkite vieną teisingą atsakymą):

- Nuo Verbų sekmadienio iki Atvelykio
- Dvi dienas – Velykų sekmadienį ir pirmadienį
- Nuo Didžiojo ketvirtadienio iki Velykų pirmadienio

1 taškas

Vertinimas

12. Mažosios Lietuvos etnografiniame regione pavasarį, prieš vieną svarbią kalendorinę šventę, yra minimos kelios ypatingos dienos. Viena iš jų vadinama *Žaliuoju ketvergu*. Tą dieną stengiamasi išvėdinti kambarius, drabužius, kad kandys neėstų, ir būtinai reikia parsinešti žalumynų, kuriais bus puošiamas šventinis stalas.

12.1. Kokios šventės stalas puošiamas žalumynais, parneštais per *Žaliąjį ketvergą*?

- Kalėdų stalas
- Velykų stalas
- Užgavėnių stalas

12.2. Kokią savaitės dieną minimas *Žaliasis ketvergas*?

Atsakymas: _____ Ketvirtadienį

2 taškai

Vertinimas

13. Kada švenčiamos Vaikų (arba Mažosios) velykėlės?

Atsakymas: _____ Pirmą sekmadienį po Velykų, per Atvelykį

1 taškas

Vertinimas

14. Piešinyje pavaizduota tam tikra pavasario šventė. Atsakykite į klausimus:



14.1. Kokia tai šventė?

Atsakymas: _____ Sekminės

14.2. Kokie du pagrindiniai šios šventės veikėjai matosi piešinyje?

1) _____ Piemenėlis

2) _____ Karvės

14.3. Kada švenčiama ši šventė? Pažymėkite teisingą atsakymą:

- 50-tą dieną po Velykų (tarp gegužės 11 ir birželio 12 d.), visada sekmadienį
- 50-tą dieną po Velykų (tarp gegužės 11 ir birželio 12 d.), visada šeštadienį
- 50-tą dieną po Užgavėnių (tarp gegužės 11 ir birželio 12 d.), visada sekmadienį

4 taškai

Vertinimas

15. Lietuvių kalendorinėms šventėms ir laikotarpiams būdingos skirtingos dainos. Lentelėje įrašykite, apie kokios šventės ar laikotarpio (*Užgavėnių, Advento–Kalėdų, Jurginių (Jorės)* dainas kalbama:

Dainų apibūdinimas	Šventė ar laikotarpis
Dainos pasižymi labai garsiu dainavimu, jomis siekta paskatinti gamtos atbudimą, tekstuose skamba prašymas atrakinti žemę, išleisti žolę ir rasą.	Jurginės (Jorė)
Apdainuojamas važis, kelias, žirgas, važinėjimas arkliais, plaukų šukavimas ir jų plaukimas vandeniu, parodijuojamos ubagų giesmės ir raudos.	Užgavėnės
Dainuojama apie elnią devyniaragį, grūšelę, obelėlę, įvairius žvėrelius (vilkelį, laputę, kiškelį, šermuonėlį).	Adventas–Kalėdos

3 taškai

Vertinimas

16. Tikėta, kad per Sekmines muzikos instrumentų garsai žadina gyvybę, saugo bandą ir skatina derlingumą. Kokiais tradiciniais instrumentais piemenėliai grodavo per Sekmines? Parašykite instrumentų pavadinimus:

		
Sekminių ragelis	Skudučiai	Molinė švilpynė (molinukas)

3 taškai

Vertinimas

17. Mokiniai ruošiasi tradicinei patriotinės dainos šventei „Daina Lietuvai“, skirtai Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dienai paminėti. Padėkite jiems išsirinkti dvi tinkamas šiai progai lietuvių liaudies dainas:

O tai arklys, o tai arklys, O tai geras mūsų arklys, O tai geras mūsų arklys.	Vai lėkė gulbių Gulbių pulkelis Tėvynę ginti Ragyt bernelius.	Palinko liepa šalia kelio, Pravirko motina sena: Sūneli, tėvynė tave šaukia, Ir vėl laisva bus Lietuva.	Eisva mudu abudu, Į žalią giružę abudu.
Kanopėlėm, kanopėlėm Visą kelią tai išmušė, Visą kelią tai išmušė,	Tėvelis senas, Brolelis mažas, Šelmis bernelis Mums puikuonėlis.	O kai aš toli iškeliausiu Iš tėviškės savo brangios, Mergaitė, manęs tu neliūdėki, Aš vėl sugrįšiu pas tave.	Kirsva mudu abudu, Žaliąsias liepužes abudu.
Uodegėlė, uodegėlė Visą kelią tai nušlavė, Visą kelią tai nušlavė,	Aisim, sesute, Žirgą balnoti – Reiks mūsų broliukui Į karę joti.	O jeigu žūčiau už tėvynę Nuo priešų budelio žiauraus, Mergaitė, ir mirdamas kartosiu: Myliu tėvynę ir tave.	Pjausva mudu abudu, Naująsias lentužes abudu.
	✓	✓	

2 taškai

Vertinimas

18. Poetas Marcelijus Martinaitis savo atsiminimuose rašo: „Į mūsų sodybą partizanai užsukdavo dažnokai <...>. Labiausiai man, vaikui, įstrigo tai, kad apšilę ir užvalgę, susitvarkę savo ginklus, imdavo dainuoti, dažnai iki išnaktų“. Apie ką dainuodavo partizanai? Pažymėkite tris teisingus atsakymus:

- Apie išsiskyrimo su šeima skausmą
- Apie kasdienius darbus
- Apie keliones po pasaulį ir laimės paieškas
- Apie draugų netektį
- Apie viltį, kad jų kova bus prasminga

3 taškai

Vertinimas

19. Rytis Didžiojo šeštadienio vakarą mokėsi oraciją: „Mažas vaikelis, kaip rūtų kvietkelis, laužė šakelę, metė ant kelio. Viešpats jojo, linksmi giedojo. Ačiū tėvui ir motinai, kad mane gražiai augino, kad mane išmokino. Prašau duot, nežėlavot, kad būt už ką padėkavot.“

19.1. Kokios kalendorinės šventės metu Rytis sakys šią oraciją?

Atsakymas: _____ Velykų

19.2. Ko vaikai prašo sakydami šią oraciją? Pažymėkite teisingą atsakymą:

- Margintų kiaušinių
- Pieštukų
- Obuolių

2 taškai

Vertinimas

20. Pasakos yra skirstomos į *pasakas apie gyvūnus, stebuklines pasakas, pasakas-legendas, pasakas apie kvailą velnią, buitines pasakas, pasakas be galo, melų pasakas* ir kt. Perskaitykite pasakų pavyzdžius ir įrašykite lentelėje, kokios rūšies tai pasakos:

<i>Buva kitą kartą kalns, ant to kalna miškas, tam miške buvo triobele, toj triobelej gyvena bobele, turėjo baltą avelę; baltą avelę – vėl pradėsme nuo gala: buva kitą kartą ir t. t.</i>	Pasaka be galo
<i>Einu per lauką – ant kelio tabokinė. Atidarau. Joje kita, tik didesnė. Atidarau tą didesnę. Joje vėl kita, tik dar didesnė. Atidarau tą dar didesnę, joje skrynja, pilna gražiausio šilko rietimų! Iškėliu vieną rietimą, švykšt aukštyn, tasai išsivyniojo ir pasidarė gražiausias takas iki pat debesų. Aš tuo taku kabariai kabariai aukštyn į dangų...</i>	Melų pasaka
<i>Gyveno kitados brolis, kuris turėjo seserį Sigutę, labai gerą ir gražią mergaitę. Jų motina buvo mirusi, o ūkį valdė pamotė ragana. Vieną kartą brolis išėjo į karą ir pradėjo pamotė visaip Sigutę varginti: turėjo dirbti sunkiausius darbus, ganyti gyvulius, o valgyti mažai duodavo. Vieną dieną Sigutei genant gyvulėlius ragana liepė nusivilkti suplyšusius marškinius ir duodama kuodelį pakulų pasakė: „Susiverpki verpimėlį, išsiauski audimėlį. Pasisiūsi – bevilkėsi.“ Sigutė paėmė pakulas ir verkdama išginė gyvulius. Pagailo žalai karvutei našlaitės ir sako: „Vai Sigute, našlaitėle, nei tu verki, nei dejuoki, aš suverpsiu ir išausiu marškinėlius.“ Suglemžė žala karvutė pakulas ir atrijo gražius drobės marškinius. Sigutė labai džiaugėsi ir bučiavo karvutę.</i>	Stebuklinė pasaka

3 taškai

Vertinimas

21. Salomėja su jaunesniais broliukais ir sesute sumanė pažaisti slėpynių. Prieš žaidimą ji padeklamavo tokį tekstą: *Eniki, beniki, sykala, sa, eniki, beniki, ba!* Kaip vadinamas toks kūrinėlis? Pažymėkite teisingą atsakymą:

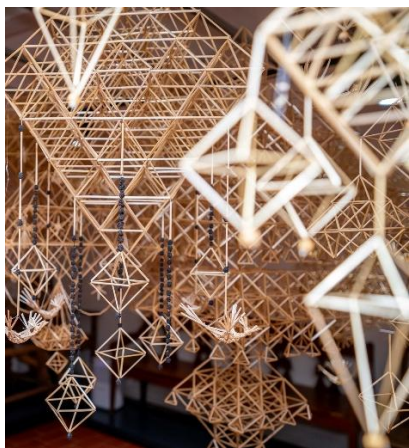
- Mįslė
- Skaičiuotė
- Patarlė

1 taškas

Vertinimas

22. Šeštokų klasė su mokytoja apsilankė Vilniuje, Istorijų namų edukacijoje „Etnografijos saugyklos paslaptys: ženklai ir simboliai“.

22.1. Kokius tradicinės tautodailės dirbinius – muziejaus eksponatus – pamatė ir analizavo mokiniai?

		
Šiaudinius sodus	Velykų medelį, Velykų kiaušinyką (tinka bet kuris atsakymas)	Skrynįą

22.2. Mokiniai taip pat išsiaiškino, kad skirtinguose etnografiniuose regionuose kanklės skyrėsi forma ir puošyba. Vienos iš nuotraukose matomų mokinių apžiūrėtų kanklių yra suvalkiečių (sūduvių), kitos – žemaičių. Įrašykite lentelėje, kur kurios:

	
Žemaičių	Suvalkiečių (sūduvių)

5 taškai
Vertinimas

23. Salomėja ir Rytis kiekvienais metais kovo mėnesio pradžioje būtinai važiuoja į Vilnių pasigrožėti ypatingu renginiu, vadinamu šventojo, Lietuvos globėjo vardu. Pernai mamai jie parvežė lauktuvių saldėsį, vadinamą šio šventojo širdimi.

23.1. Apie kokį šventąjį kalbama?

Atsakymas: _____ Apie šv. Kazimierą

23.2. Kokioje šventėje lankėsi vaikai?

Atsakymas: _____ Kaziuko mugėje

23.3. Koks saldėsis vadinamas šio šventojo širdimi?

- Meduolis su cukriniu glaistu
- Pyragas su aguonomis
- Riestainis

3 taškai
Vertinimas

24. Ryčio klasė savo miesto amatų centre mokėsi gaminti tautodailės dirbinius. Kokius dirbinius mokiniai gamino? Parašykite po nuotraukomis:



Atsakymas: _____ Juostas



Atsakymas _____ Šaukštus

2 taškai
Vertinimas

25. Rima savo miesto kultūros centro folkloro ansamblyje groja kanklėmis. Ansamblio vadovė paaiškino, kad senųjų kankliavimo tradicijų jų etnografiniame regione nebuvo užfiksuota, bet XX a. pradžioje čia išplito kaimyninio regiono kankliavimo tradicija.

25.1. Kuriame etnografiniame regione gyvena Rima?

Atsakymas: _____ Dzūkijoje (Dainavoje)

25.2. Kurio kaimyninio regiono kankliavimo tradicijos išplito šiame etnografiniame regione XX a. pradžioje (tai kanklių tapimo tautiniu, reprezentaciniu instrumentu ir kanklininko Prano Puskunigio veiklos pasekmė)?

Atsakymas: _____ Suvalkijos (Sūduvos)

2 taškai
Vertinimas

Šaltiniai:

1. Lietuvos etnografiniai regionai. Ethnographic regions of Lithuania 2015, Terra Publika.
2. <https://www.ekgt.lt/veiklos-sritys/etnokultūrinis-ugdymas/lietuvos-mokiniu-etnines-kultūros-olimpiada/metodine-medžiaga-tema-kalendoriniai-papročiai-ir-liaudies-kuryba.h>
3. <https://ekgt.lt/etnografiniai-regionai/bendra-informacija/>
4. <https://www.vle.lt>
5. <https://lnm.lt/muziejai/istoriju-namai/>